

فصل اول

کلیات

هیچ کس از مادر مجرم متولد نمی شود ، خداوند همه بندگان خود را پاک و بی آلایش می آفریند . انسان در دوران اولیه زندگی خود معصوم است و اگر به گناهی آلوده شود از محیط خانوادگی ، اجتماع ، و محیط پرورشی و ... است . ریشه ها ، علل و عوامل ناهنجاریها باید مورد مطالعه قرار گیرد و برای از بین بردن و یا کاهش اینگونه بیماریهای اجتماعی که مانند بیماریهای جسمی مسری هستند ، اگر از ابتدا وقوع جرم به فکر اصلاح و از بین بردن علل ارتکاب جرم بیفتیم ممکن است به دیگران سرایت نکند . راه درست برای پیشگیری ، انجام مطالعات علمی برای شناخت ریشه و علل اینگونه جرایم بزهکاری است . ریشه درد بیشتر در جامعه است نه فرد ، باید به فکر بود و راهی پیدا کرد که از ارتکاب روز افزون جرایم جلوگیری کرد . مجازات و شکنجه جلوی ارتکاب جرایم را نگرفته است و دیده شده کسی که مرتکب خلافی شده و به زندان سپرده شده است ، اگر بار دوم به زندان بیفتد مدتی زندانی بودنش طولانی تر شده است ، چون جرمش سنگین تر بوده و برای بار سوم و چهارم با ارتکاب جرایم سنگین تری ، مدت بیشتری را نیز در زندان سپری خواهد کرد . پس می توان گفت زندان ممکن است برای برخی مردم آموزشگاه مناسبی برای فراگیری جرایم سنگین تر بوده چون در کنار مجرمین با سابقه زندگی می کنند . البته نباید جنبه های آموزشی زندانها را هم فراموش کرد چون افرادی بوده اند که حرفه ای نمی دانستند و به زندان آمده اند و پس از کسب تخصص دو باره به جامعه بازگشته و زندگی عادی را برای خود پذیرفته اند . نا متعادل بودن شرایط اقتصادی و اجتماعی عامل دیگری برای ارتکاب جرم و جنایت است . اگر علل ارتکاب جرایم بیماریهای روانی باشد اینگونه بیماریها هم از وضع نابسامان جامعه ناشی می شود . در جامعه ای که ارزش انسانها به میزان ثروت و دارایی اوست نه به میزان آگاهی فکری هر کس برای کسب موفقیت های اجتماعی پس به هر طریق که شده حتی از راه نامشروع درصدد کسب پول بیشتر گام بر می دارد و حتی به خاطر بدست آوردن پول بیشتر به ارزشهای

بررسی عوامل مؤثر بر سرقت

معنوی انسان و سایر امور اخلاقی پشت پا می زند. برای جلوگیری از تکرار جرم بایستی زمینه های لازم را برای برگشت بزهکاران به زندگی متعارف فراهم ساخت - مانند بهسازی محیط خانواده ، اشتغال ، سرپرستی درست نوجوانان ، کم کردن فاصله طبقاتی در جامعه که مجموعه این عوامل سبب بازسازی نوجوانان بزهکار شده و وی قادر به بازگشت به بطن جامعه شده و از سوی دیگر جامعه نیز باید زمینه را برای بازگشت آنان فراهم کنند .

۱-۲- بیان مسئله :

یکی از مسائل مهم مطرح نزد اندیشمندان بالاختصاص حقوقدانان و جرم‌شناسان موضوع بزهکاری^۱ نوجوانان^۲ و جوانان ، همچنین نحوه مقابله با آن و شیوه‌های درمان انحراف و کجروی آنان در جامعه می باشد که در این راستا سعی شده عوامل مؤثر و علل بزه و بزهکاری نیز شناسایی شود .

سرقت^۳ عبارتست از ربودن مال غیر به قصد تملک . سرقت و تکرار آن را می توان یک بزه دانست .

شخصیت فرد در مرحله نوجوانی و جوانی شکل می گیرد . و اگر تکوین شخصیت به شکلی همراه با اعمال مجرمانه باشد ، دیری نخواهد گذشت که آنها به صورت جنایتکاران حرفه ای بار آمده و بلائی برای خود و مردم خواهند شد . بزهکاری نوجوانان یکی از مشکلات عمده اجتماع می باشد که جامعه برای جلوگیری از ارتکاب جرم یا درمان آن باید امکانات مادی و نیروی انسانی زیادی در اختیار بگیرد و یکی از راههای کاهش آسیبهای اجتماعی تحقیقات علمی می باشد . در جرایم نوجوانان بزهکار کانون اصلاح و تربیت ، سرقت بیشترین فراوانی را دارد . به طور مثال در سالهای ۸۱ ، ۸۲ ، ۸۳ به ترتیب ۲۸/۳ و ۲۲/۵۷ و ۲۲/۹۰ درصد از کل جرائم و در سه ماهه اول سال ۸۴ نیز سرقت بیشترین فراوانی را در بین جرائم را دارد (صدرات، ۱۳۸۴ : ۲۵۶) .

همچنین سارقین نوجوان و جوان به طور متوسط نیمی از مددجویان کانون را تشکیل می دهند و نوجوانان و جوانان زیادی هستند که علی رغم اقدامات اصلاحی و تربیتی در کانون باز هم دست به سرقت می زنند که این امر نشان دهنده مشکلی اساسی و مشترک میان آنان می باشد . بدیهی است افرادی که در دوران نوجوانی خود بی بند و بار بوده و هیچگونه ضابطه کنترلی در برابر خود نداشته اند و افرادی که دچار محرومیت های شدید عاطفی بوده اند زود تر تحت تاثیر کسانی قرار می گیرند که آنها را وسیله و ابزار رسیدن به مقاصد خود می نمایند . ساختار خانواده

1- Dilinquency
2- Juvenile
3- Robbery

بررسی عوامل مؤثر بر سرقت

، سازمان وانگاره های آن کلیدی برای شناخت شخصیت و رفتار فرد پرورش یافته تلقی می شود و هر گونه نابسامانی و بی سازمانی در این نهاد و ساختار آن در توسعه و تکوین شخصیت بزهکار و کجرو دخیل است . هنگامی که اعضای خانواده نقشها و وظایف خود را بطور مناسب و شایسته ای انجام ندهند ، گسیختگی خانوادگی بوجود می آید . در این هنگام است که نوجوان روابط خود را به خارج از خانواده انتقال می دهد و روابط افراد کجرو با هم فرصتی را برای او بوجود آورده که گروهی را برای خود پدید آورده و به هر طریقی که خواست آن گروه باشد زندگی می کند . آرزوها ، اهداف و مقاصد آنها شبیه هم و به نوعی از حمایت گروه برخوردار می شوند و خود را عضو آن گروه می دانند ؛ چرا که وابستگیهایی از نوع فکری - اخلاقی ، رابطه ای و مادی حکمفرما می شود ، که فرد طبق آن ضوابط رفتار کرده و از سوی دیگر مورد حمایت آن گروه واقع می شود و گروه به عنوان یک منبع انگیزاننده عمل می کند . جدا شدن از خانواده و ملحق شدن به اجتماع و گروههای اجتماعی یکی از ویژگیهای دوره نوجوانی است . نوجوان بخاطر کسب استقلال و بدست آوردن آزادی عمل در کارها و رفتار و کردار خود می خواهد از خانواده جدا شود و بدین سبب زمینه های پیدا کردن دوستان ناباب شکل می گیرد . یکی از عوامل مهم انحرافات نوجوانان پیدا نمودن دوستان ناباب و فاسد است که زمینه انجام اعمال بزهکارانه را در آن تقویت می کند . بدیهی است افرادی که در دوران نوجوانی خود بی بند و بار بوده و هیچگونه ضابطه کنترلی در برابر خود نداشته اند و افرادی که دچار محرومیت های شدید عاطفی بوده اند زود تر تحت تاثیر کسانی قرار می گیرند که آنها را وسیله و ابزار رسیدن به مقاصد خود می نمایند . از آنجاییکه متفکرین ، دانشمندان و یا افراد بزهکار و منحرف فعلی ، همان نوجوان کم سن و سال دیروز بوده اند ، لذا برای تربیت هر یک از اینگونه افراد و اشخاص مذکور باید ریشه تربیتی آنها را مدنظر داشته و تمام هم و غم خود را متوجه بارور ساختن استعدادها و ذهنیات مثبت آنان در سنین پایین تر بخصوص نوجوانی بنماییم . هنگامی یک عمل انحراف و یا بزهکاری قلمداد می شود ، که دیگران چنین پندارند و

بررسی عوامل مؤثر بر سرقت

به چگونگی تفسیر آن عمل توسط دیگران بستگی دارد. در واقع انحراف از طریق فرایندی که از تعامل بین فرد منحرف بالقوه و عوامل کنترل کننده اجتماعی بوجود آمده و تقویت آن ناشی از واکنش اعضای جامعه (از قبیل والدین، دستگاه قضایی، معلمان و مقامات اداری و ...) نسبت به فردی است که برچسب انحراف خورده است. عبارتی می توان گفت که بزهکاری نوجوان یکی از مشکلات عمده اجتماع می باشد و جامعه برای جلوگیری از ارتکاب جرم می بایست امکانات مادی و غیرمادی زیادی را در اختیار گیرد و در این راه، هزینه سنگینی را می باید تحمل کند. از طرفی هم بدون تشخیص و شناسایی بزهکاری نمی توان برای پیشگیری و درمان آن اقدام کرد. بنابراین در این پژوهش به دنبال این هستیم که چه علل و عواملی در پیدایش و علل تکرار جرم سرقت در بین نوجوانان مؤثر است؟

۳-۱- انگیزه پژوهشگر:

در تحقیق حاضر، با توجه به حساس بودن جرایم نوجوانان بزهکار و بالا رفتن آمار روز افزون این جرایم و همچنین تحت تأثیر قرار گرفتن ابعاد مختلف جامعه از قبیل (خانواده، مدرسه، دوستان و ...)، پژوهشگر را بر این داشت تا شاید با شناسایی علل و عوامل مؤثر در تکرار سرقت نوجوانان گامی در جهت حساس سازی دست اندرکاران، سیاست گذاران و علی الخصوص خانواده ها و در نهایت نوجوان بزهکار نسبت به وجود مسئله و آسیب زا بودن آن بردارد. از سوی دیگر، افراد فوق آگاهی لازم را نسبت به وجود مسئله و اهمیت آن بدست آورده و در نهایت با الگوی مشارکت عملی و دخالت دادن دستگاه های قضایی و سازمان های متولی و ذریبط از یک سو و خانواده ها و نوجوانان بزهکار به گونه ای که، در تعدیل و کاهش و حتی ریشه کن کردن این آسیب اجتماعی، اهم اقدامات لازم را به عمل آورند و این امر جزء در سایه تلاش و همکاری های بین بخشی و بین سازمانی امکان پذیر نیست.

۴-۱- هدف پژوهش :

۱- این تحقیق با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر سرقت در بین نوجوانان بزهکاری است که به دلیل سرقت در کانون اصلاح و تربیت به سر می‌برند و از آنجا که این مقطع سنی در حیات انسان از اهمیت خاصی برخوردار است و نوجوانان تحت تاثیر علل و عوامل زیادی قرار دارند ، لذا بررسی دلایل و عوامل مؤثر بر بزهکاری و سرقت (هدف تبیینی) و ارائه راهکارهای مناسب برای شناسایی و رسیدن به یکسری یافته‌ها و درک این مطلب که مجموعه علل و عوامل به وجود آورنده تکرار جرم سرقت چیست و چگونه می‌توان با ارائه راهکارهایی این جرم را به حداقل رسانید . ۲- ارائه راه حل‌ها و راهکارهای متکی بر پژوهش در سطوح خرد و کلان به مسئولین و دست‌اندرکاران برای کاهش و تعدیل و حتی از بین بردن جرائمی نظیر سرقت که در بین نوجوانان بزهکار شایع است .

۵-۱- ضرورت و اهمیت موضوع :

پدیده سرقت در میان نوجوان یکی از مشکلات روز افزون جامعه است و از آنجا که دوره‌ی نوجوانی در حیات انسان از اهمیت خاصی برخوردار است و نوجوان تحت تاثیر شرایط و عوامل مختلف قرار می‌گیرد ، لذا بررسی علل و عوامل بزهکاری نوجوانان از جمله سرقت و تکرار آن می‌تواند راهکار مناسبی جهت شناسایی ریشه‌ها و خشکانیدن این ریشه‌ها باشد . همچنین آگاهی نسبت به عوامل مؤثر بر سرقت و اینکه چگونه می‌توان این معضل اجتماعی را کاهش داد و از تکرار جرم و تبدیل شدن این نوجوان به سارقان حرفه‌ای جلوگیری کرد ، بر اهمیت موضوع می‌افزاید . اگر نتایج حاصله از این گونه تحقیقات در اختیار مسئولین امر و دست‌اندرکاران کانون اصلاح و تربیت قرار گیرد ، می‌تواند کمکی در راه اصلاح و بازسازی و نهایتاً قادر سازی مددجویان بزهکار باشد و در درک و شناخت مجموعه علل و عوامل مؤثر بر سرقت حائز اهمیت می‌باشد . همچنین ضرورت این موضوع بر کسی پوشیده نیست که با ارائه پیشنهادات قابل اجرا و در نظر گرفتن تمام جوانب و امکانات می‌توان تا حدی

بررسی عوامل مؤثر بر سرقت

سرقت در بین نوجوانان را کاهش داد. همچنین می توان با شناسایی ابعاد مختلف این آسیب اجتماعی و امکاناتی که می تواند تا حدی از گسترش آن پیشگیری نماید و به انجام تحقیقات به صورت علمی و عملی برای مقابله با این آسیب که دامنه و ابعاد وسیعی دارد، قدمی برداشت.

۶-۱- فایده پژوهش :

پژوهش حاضر به این علت که در حوزه تحقیقات کاربردی قرار می گیرد، برنامه ریزان اجتماعی می توانند بر اساس آن برنامه ریزی کرده و راه های رسیدن به کاهش و تعدیل آسیب را آزمون کنند. با توجه به پیچیدگی جوامع و همچنین پیچیدگی انواع جرایم، تنها پژوهش های محدود قادر به شناسایی تمام عوامل تأثیر گذار بر بزه یا جرم نمی باشند و این پژوهش ها فقط بخش اندکی از آن عوامل را شناسایی می کنند، لذا پژوهش حاضر می تواند تأیید کننده پژوهش های انجام گرفته و یا تکمیل کننده آنها باشد. عبارتی عوامل شناسایی شده تمام عوامل بزه را پوشش نمی دهند و محقق در پژوهش حاضر به دنبال دستیابی به عوامل نوی می باشد. پژوهش حاضر می تواند نقد کننده پژوهش های پیشین باشد. به عبارت دیگر، پژوهش های پیشین ممکن است به شناسایی یکسری از عوامل بزهکاری نوجوانان پرداخته باشد و عوامل دیگر را شناسایی نکرده باشد بنابراین پژوهش حاضر این نقص را جبران می کند. انجام یک پژوهش می تواند راه های جدیدی را برای پی بردن به عمق مسئله کشف کند و به دنبال این موضوع است که عوامل تأثیر گذار در بوجود آوردن یک مسئله در زمان ها و مکان های مختلف، یکسان نمی باشد و نمی توان بر اساس آنها برنامه ریزی کرد. پژوهش حاضر نیز با توجه به اینکه در حوزه تحقیقات کاربردی قرار می گیرد از این امر مستثنی نیست.

۷-۱- کلید واژه ها: سرقت، سرقت، نوجوانان، بزهکاری نوجوانان، کانون اصلاح و تربیت.

فصل دوم

ادبیات موضوع

در فصل دوم تحقیق، تاریخچه موضوع در ایران و جهان مورد بررسی قرار می‌گیرد و تا حدودی روند تاریخی آن، شیوه برخورد با بزهکاری نوجوانان، قوانین مربوط به رسیدگی به مسائل آنها و سایر موضوعات به آنها اشاره خواهد شد.

کشورهای مختلف از نقطه نظرهای مختلف با این مسئله درگیر بوده و قوانین مختلفی را در این رابطه وضع و تدوین کرده‌اند. در ایران نیز در چند دوره تاریخی به مسئله بزهکاری نگریده خواهد شد و دیدگاه امام خمینی (ره) نیز در این باره عنوان می‌شود.

تکرار جرم^۱ در جرم‌شناسی به ۵ دسته (۱- تکرار جرم طبیعی ۲- تکرار جرم اجتماعی ۳- تکرار جرم قانونی ۴- تکرار جرم پس از خروج از زندان ۵- تکرار جرم با تجری) طبقه‌بندی شده است.

همچنین در این فصل سرقت از دیدگاه جرم‌شناسی و قرآن مجید و روایات مورد بررسی قرار گرفته و توضیح داده می‌شود و نظریه‌های بزهکاری و انحرافات اجتماعی از دیدگاه‌های مختلفی در ارتباط با موضوع مورد نظر آورده می‌شود. نظریه‌هایی از جمله نظریه ساختار خانواده ویلیام گود، نظریه اختلاف خانوادگی و رشد شخصیت هارلوگ، نظریه برچسب زنی هاوارد بکر، نظریه ناکامی منزلتی آلبرت کوهن، نظریه حمایت‌های گروهی لسنوف و وستلی، نظریه خرده فرهنگ بزهکار والتر میلر، نظریه هم‌نشینی افتراقی ادوین اساترلند و همچنین در رویکرد جامعه‌شناختی نظریه‌های بی‌سازمانی اجتماعی و آنومی مرتن و دورکیم مورد بررسی قرار می‌گیرد. نظریه برآیند کلوآرد و اوهلین و نظریه مبادله اجتماعی و کژرفتاری جورج هومنز نیز آورده شده است.

بررسی عوامل مؤثر بر سرقت

در این فصل مروری بر تحقیقات پیشین خواهیم داشت از قبیل: (۱- بررسی عوامل مؤثر بر ارتکاب سرقت در میان نوجوانان شهر کرمانشاه آقای علی مرادی ۲- پدیده سرقت و عوامل اجتماعی مرتبط با آن در استان کردستان، احسان هوشمند و ناهید کوه شکاف، ۳- قربان حسینی و ۴- علی قائمی). نقش مددکاران اجتماعی نیز با توجه به مفهوم، اصول و روش های مددکاری اجتماعی در ارتباط با موضوع توضیح داده شده است. در چهارچوب نظری تحقیق از نظریه های حمایت گروهی، ناکامی منزلتی، ساختار خانوادگی، اختلاف خانوادگی و رشد شخصیت، همنشینی افتراقی و برجسب زنی استفاده کرده ایم و در پایان سوالات و فرضیه های تحقیق را مطرح نموده ایم.

۲-۲ - تاریخچه بزهکاری در جهان:

در یونان قدیم تا قرون وسطی همیشه مسئله جرم از دیدگاه اخلاق و قانون مورد بررسی قرار می گرفت و به سایر امور توجهی نمی شد. در ادبیات یونان بزهکاری به عنوان یک بدبختی بزرگ قلمداد شده است که از طرف خدایان به مردمان زمین تحمیل گشته است. به همین دلیل این سرنوشت شوم که از روز تولد در نهاد انسان موجود می باشد تغییر ناپذیر است و هیچ کس قادر نیست آنرا نابود سازد با این وجود اصل و ریشه آن را در عواطف و نفسانیات مانند: میل به حسد، خودخواهی، غبطه، خشم و نفرت، خوشی، رنج و اندوه دانسته اند. افلاطون کتاب قوانین و جمهوریت، ارسطو در کتاب سیاست و فن خطابه مخصوصاً به این موضوعات اشاره های بسیاری کرده اند (مظلومان، ۱۳۷۲: ۱۵۰).

دوران قدیم تا آغاز قرن بیستم را می توان دوره تنبیه هر اقدام ضد اجتماعی یا ضد اخلاقی یا ضد مذهبی یا ضد نظم عمومی اجتماعی برحسب وضع قوانین کیفری دانست. به عنوان مثال قوانین الواح دوازده گانه رم (۴۹۹ ق.م) بر مجازات شدید دزد و تأدیب جوانان غیر بالغ سارق همراه با جبران خسارت تأکید داشت. این با وجودی است که

بررسی عوامل مؤثر بر سرقت

تا زمان ژوستینین بر عدم مسئولیت اطفال زیر ۷ سال و نیز مجازات اطفال شرور ۷ تا ۱۰ ساله دارای سوء نیت و تنبیه نوجوانان ۱۰ تا ۱۵ ساله دارای سوء نیت با مجازات خفیفه پافشاری می گشت .

در انگلستان قرن ۱۰ میلادی ، سن دوازده سالگی سن مسئولیت کیفری تعیین شد و سرقت بزهکار در صورتی منجر به اعدام نمی شد که (الف - بزهکار کمتر از دوازده سال می داشت و ب - ارزش شی مسروقه از معادل ۱۲ شیلینگ کمتر می بود) (علومی به نقل از محمدی اصل ، ۱۳۸۵ : ۶۵) .

در سال ۱۶۷۷ اولین دارالتأدیب در شهر فلورانس در کشور ایتالیا ایجاد شد و در ۱۷۳۰ در رم مرکز اصلاح و تربیت بزهکاران جوان توسط پاپ کلمان یازدهم تاسیس گردید . همچنین قانون کیفر همگانی ۱۷۹۱ فرانسه کودکان مجرم زیر ۱۶ سال را به والدین آنها و یا اینکه به دارالتأدیب می سپرد و سنین بالاتر را کیفر مخففه می داد و با این وجود اعدام بزهکاران نوجوان در این قوانین ممنوع بود . به هر حال اصطلاح جرایم اطفال یا بزهکاری نوجوانان در سال ۱۸۱۵ برای اولین بار در کشور انگلستان به کار رفته است و رواج پیدا کرد (صلاحی به نقل از محمدی اصل ، ۱۳۸۵ : ۶۵) .

در آمریکا اولین مرکز بازپروری در ۱۸۴۷ در ماساچوست بنا گردید ، سپس آیین دادرسی بزهکاران نیز در آن رو به تغییر نهاد . در استرالیا در ۱۸۷۰ و در کانادا ۱۸۹۰ از این روش ها استفاده شد و در نروژ در ۱۸۹۴ ترتیب رسیدگی به بزهکاری نوجوانان تعیین گردید . بالاخره اولین دادگاه اطفال در سال ۱۸۹۹ در شهر شیکاگو تأسیس که با سازمان و کادر متخصص و بر اساس آیین دادرسی خاصی به رسیدگی به جرایم نوجوانان پرداخت (علومی به نقل از محمدی اصل ، ۱۳۸۵ : ۶۷) .

در انگلستان در ۱۹۰۵ اولین مرجع قضایی خاص بزهکاران نوجوانان در سنین ما بین ۱۶ تا ۲۱ سال در بیرمنگام تأسیس شد و در استرالیا در ۱۹۰۷ اصلاح قوانین قضایی بزهکاران نوجوان انجام گرفت و در آلمان در ۱۹۰۹ یک دادگاه مخصوص اطفال تأسیس شد.

بالاخره در قطعنامه کنگره ۱۹۳۵ قاهره تحت عنوان پیشگیری از جرایم و اصلاح مجرمین تأکید کرد که (عبارت صغار بزهکار^۱ نه تنها شامل اطفالی می شود که با ارتکاب جرم موجب نقض قوانین جزایی شده اند؛ بلکه اطفالی که هم بدون نقض مقررات جزایی در حال ولگردی به سر می برند و یا رفتارشان به صورتی است که پیشگیری از آنها یا تربیت مجدد آنان را ایجاب می نماید، باید مشمول تعریف صغار بزهکار به شمار آیند) (همان منبع).

۳-۲- تاریخچه بزهکاری در ایران :

با اینکه از چگونگی تحولات بزه و بزهکاری در دوران باستان اسناد و مدارک کافی در دست نیست اما شواهد تاریخی نشان می دهد که در ایران منشاء عدالت، انتقام جویی بوده است. پدر رئیس خانواده با اقتدار کامل و متخلف و یا مجرم را تنبیه می نموده است. مجازات محکوم در حضور افراد خانواده صورت می گرفته و انتقام بین قبایل دسته جمعی بوده است. پس از اتحاد قبایل و متشکل شدن شهرها، طبق آداب و رسوم و حقوق آن زمان، اختیار مجازات مجرم به پادشاه و یا رئیس حکومت تفویض گردید و طوری که بررسی تاریخ نشان می دهد مادها که مدتی تابع آشوریها بوده اند، آداب و رسوم و طرز تدوین قوانین را از آنها اقتباس کردند و پارسی ها نیز پس از فتح دولت مادها، تحت تاثیر قوانین و رسوم آنان قرار گرفته اند؛ که البته پادشاه و یا رئیس حکومت در اجرای حکم محکومین نوجوان و جوانان تخفیف هایی می داد.

بررسی عوامل مؤثر بر سرقت

در دوره ساسانیان در رسیدگی به بزهکاری نوجوانان نظام خاصی رایج نبوده و به واسطه حکم حاکم یا قضاوت قاضی تخفیف هایی شامل آنها می شد.

با تسط اعراب بر ایران قدرت مرکزی از هم پاشید نظام کیفری و اقتدار پادشاه از بین رفت. مسلمین فاتح برای برقراری نظم و امنیت اجتماعی، بسط عدالت و ترویج دین مبین اسلام، احکام کیفری اسلامی را به اجرا گذاردند. حقوق شرعی ایرانیان یا جزائیات اسلامی تا اوایل مشروطیت متداول و منابع حقوق مذکور قرآن، سنت، اجماع و عقل بوده است. پس از برقراری مشروطیت و افتتاح مجلس شورای ملی، دولت طرحی به عنوان «قانون مجازات عرفی» تهیه و به مجلس تقدیم کرد. لایحه مذکور به عنوان عدم تطابق با موازین شرعی دین مبین اسلام با مخالفت روحانیت که اکثریت نمایندگان مجلس شورای ملی را تشکیل می دادند مواجه گشت (دانش، ۱۳۷۲: ۸۴).

در ایران قبل از اسلام برحسب آیین زرتشت میان صغیر و کبیر بزهکار تفکیکی برقرار بوده؛ ولی قاضی و محکمه خاصی برای این کار وجود نداشته و البته ارفاقی کلی در این خصوص توسط دین یاران اعمال می گردیده است. در فقه اهل سنت بررسی بزهکاری صغیر در ابعاد مختلفی تبلور می یافت که می توان این ابعاد را در در نگرش سنتی صحیح بخاری و صحیح مسلم دنبال کرد. در دوره حاکمیت مغولان (در کتاب حیب السیر مؤلف کتاب درباره یاسای غازانی توضیحاتی می دهد و احکامی را درباره آیین دادرسی ذکر می کند که من جمله ... به هنگام رسیدگی به اتهام صغیر، قاضی باید قبل از هر امر سن صغیر و بلوغ یا عدم بلوغ او را مورد سنجش قرار دهد و در مقام صدور حکم جانب ارفاق را درباره صغیر رعایت نماید) (علمی به نقل از محمدی اصل، ۱۳۸۵: ۶۸).

در دوره پس از مشروطیت، مواد ۳۴ الی ۳۹ قانون مجازات عمومی ایران مصوب ۱۳۰۴ شمسی به اطفال بزهکار اختصاص می یافت که مفاد چند ماده از آنها چنین است:

بررسی عوامل مؤثر بر سرقت

ماده ۳۴ - اطفال غیر ممیز را نمی توان جزائاً محکوم نمود . در امور جزایی هر طفلی که دوازده سال تمام نداشته باشد حکم غیر ممیز را دارد در صورتی که اطفال غیر ممیز غیر بالغ مرتکب جرمی شوند باید به اولیای خود تسلیم گردند با الزام با تأدیب و تربیت و مواظبت در حسن اخلاق آنها .

ماده ۳۶ - اشخاص بالغ که سن آنها بیش از ۱۵ سال تمام بوده ولی به ۱۸ سال تمام نرسیده اند هرگاه مرتکب جنایتی شوند مجازات آنها حبس در دارالتأدیب است در مدتی که زاید بر ۵ سال تمام نباشد .

ماده ۳۸ - احکام تکرار جرم نسبت به اطفال و اشخاص مذکور در موارد فوق جاری نمی شود .

ماده ۳۹ - در صورتی که محکمه نتواند سن واقعی متهم را تشخیص دهد قدر متیقن سن مناط حکم خواهد بود .

البته این مواد با تصویب قانون تأسیس دادگاه های اطفال بزهکار در سال ۱۳۳۸ شمسی در نقاطی که دارای کانون اصلاح و تربیت می گردید ملغی شد و قانون جدیدی که بعضی از مفاد آن ذیل شده ، جایگزین آن گردید :

ماده ۴ - به کلیه جرائم اطفال که سن آنها بیش از ۶ سال تمام است طبق این قانون در دادگاه اطفال رسیدگی می شود . اطفال تا ۶ سال تمام قابل تعقیب جزایی نخواهند بود .

ماده ۶ - در مواردی که اطفال مرتکب جرمی می شوند رسیدگی های مقدماتی اعم از تحقیق و تعقیب از طرف دادگاه اطفال به عمل خواهد آمد .

ماده ۱۳ - در صورتی که یک یا چند طفل به شرکت اشخاص دیگر مرتکب جرم شده یا در ارتکاب جرم معاونت کرده باشند فقط به جرایم اطفال در دادگاه اطفال رسیدگی خواهد شد .

ماده ۱۶ - رسیدگی به جرایم اطفال تابع قانون دادرسی نیست .

ماده ۱۸ - مجرمین زیر ۱۵ سال باید بین ۳ ماه تا ۱ سال در کانون به سر برند و از ۱۵ سال به بالا از ۶ ماه تا ۵ سال زندانی می شوند و مجازات اعدام یا حبس ابد با زندانی کردن بالای ۲ سال جبران می شود (همان ، صص ۷-۶۹) .

بررسی عوامل مؤثر بر سرقت

حضرت امام خمینی رحمه الله برای اجرای حد بر سارق، شرایط زیر را ذکر کرده‌اند:

اول - بلوغ است؛ پس اگر بچه‌ای سرقت کرد، حد نمی‌خورد و حاکم طبق آنچه که صلاح می‌بیند او را تادیب می‌کند ولو این که دزدی از بچه تا پنج مرتبه و بیشتر، تکرار شود.

دوم - عقل است؛ پس از دیوانه ولو این که ادواری باشد در صورتی که در حال دور جنونش دزدی کند قطع نمی‌شود اگر چه از او تکرار شود.

سوم - اختیار است؛ پس از شخص مکره قطع نمی‌شود.

چهارم - عدم اضطرار است؛ پس اگر شخص مضطر جهت رفع اضطرارش دزدی کند؛ قطع نمی‌شود.

پنجم - این که دزد محل حفظ را بشکند یا پاره کند، به تنهایی باشد یا شریک داشته باشد. پس اگر غیر دزد هتک کند و او از غیر حرز بدزدد از هیچ کدام آنها قطع نمی‌شود؛ اگر چه هر دو با هم برای دزدی و کمک در آن به همدیگر، آمده باشند.

ششم - این که خودش یا به مشارکت دیگری، متاع را از حرز خارج سازد و اخراج آن به مباشرت تحقق پیدا می‌کند کما این که آن را روی شانه‌اش قرار دهد و خارج سازد و به تسبیح هم تحقق پیدا کند.

هفتم - این که دزد، پدر کسی که از او دزدی شده، نباشد؛ پس از پدر برای مال فرزندش قطع نمی‌شود.

هشتم - این که بطور پنهانی بگیرد؛ پس اگر حرز را به قهر بطور ظاهر بشکند و بگیرد قطع نمی‌شود؛ بلکه اگر بطور پنهانی بشکند ولی بصورت ظاهر و بزور بردارد، چنین است (تحریر الوسیله، ۲۲۱-۲۲۲).

بزهکاری نوجوانان^۱:

بزهکاری از واژه لاتینی (Dilinqer) از معنای خطا کردن گرفته شده است. در واقع بزهکاری، وضع یا حالتی است که شخص تخطی کننده از الزامات قانونی، خود را با آن مواجه می یابد. در این صورت ارتکاب جنایت موجب اسناد مسئولیت به مجرم شده و متعاقب آن با مجازات هایی روبرو می شود. بدین سان اصطلاح بزهکاری را می توان به هنگام مشخص ساختن ویژگی های تمامی صور تخطی از قانون و همچنین صور جنایی (نظیر دزدی ها، تقلب ها، جرایم، سوء استفاده های مالی و ...) که در کشوری یا منطقه ای و یا دورانی خاص صورت وقوع می یابند، به کار برد (بیرو، ۱۳۷۰: ۷۵).

حدود اعمال نوجوانان بزهکار در سراسر دنیا آن چنان وسیع و زیاد است که به سختی امکان دارد در مورد تمام جرایم حکم کلی بشود. شایان ذکر است که علیرغم تعدد و تنوع بزهکاری های نوجوانان، می توان این افعال را به سه جهت (غیر مادی بودن، توأم بودن با کینه جویی و خشم و نفی هنجارهای اجتماعی) از بزهکاری بزرگسالان نیز متمایز کرد (کوهن به نقل از محمدی اصل، ۱۳۸۵: ۴۵).

از آنجا که در بیشتر کشورها واژه بزهکاری نوجوانان به فردی جوان اشاره می کند که سن او معمولاً بین ۱۳ تا ۱۸ سال است و به کاری دست یازیده است که از دیدگاه قانون شایسته مجازات است؛ لذا در اینجا باید دو نکته را روشن کرد: یکی اینکه حیطه سنی بزهکاری چقدر است؟ و دیگر آنکه ویژگی های بزهکاری نوجوانان کدام ها است؟

نکته ی اول: به نظر جرم شناسان که نظراتشان بر پایه مطالعات آمار جنایی استوار است، آغاز بزهکاری در پرده ابهام است؛ چنان که تعیین سن آغاز بزهکاری دلخواهی است و هیچگونه معیار علمی برای آن ارائه نشده. کودکان

بررسی عوامل مؤثر بر سرقت

در سنین پایین تر اغلب اشیای متعلق به دیگران را تصاحب می کنند بدون اینکه به مفهوم حقوق کیفری ، مرتکب بزه سرقت شده باشند ، زیرا سرقت مستلزم نیت مزورانه است . شعور و خود آگاهی که از ارکان مسئولیت کیفری است ، درجه آن در میان کودکان متغیر است . بعضی به سهولت می پذیرند که یک کودک در چهار سالگی می تواند دزد خوانده شود و عده ای دیگر از ۷ سالگی یا سنین بالاتر [سخن می گویند] . به هر حال در این سنین سرقت قابل کیفر نیست (کی نیا ، ۱۳۵۷ : ۱۸۶) .

لذا دوران نوجوانی را نمی توان به سنین خاصی محدود دانست ، زیرا برحسب افراد و جوامع متفاوت است . در واقع شروع آن را که همراه با بلوغ جنسی تقریباً با قاطعیت بیشتری می توان تعیین نمود ، لکن پایان آن را برحسب شرایط فرهنگی و محیطی نمی توان در جوامع یکسان دانست . از این رو برای پرهیز از ابهام ، سنین ۱۳ تا ۱۸ سالگی را سنین نوجوانی می نامند (شرفی ، ۱۳۷۴ : ۵۹) .

در قانون مجازات عمومی ایران (۱۳۰۴ / ۱۰ / ۲۲) با الهام از قانون جزای عمومی فرانسه و تحت تأثیر مکتب کلاسیک و شرع انور ، کودکان به سه دسته تقسیم می شوند : الف - کودکان کمتر از ۱۲ سال ؛ ب - کودکان بین ۱۲ تا ۱۵ سال (ممیز) و ج - کودکان بین ۱۵ تا ۱۸ سال ، که نوع رسیدگی به جرایم هر کدام از این سه دسته در قسمت تاریخچه موضوع در ایران ذکر شده است (شامبیانی ، ۱۳۷۳ : ۲۵) .

نکته ی دوم ، اینکه ویژگی های بزهکاری نوجوانان کدام ها است ؟ از منظر جامعه شناسی بزهکاری نوجوانان پدیده ای جهانی است ، یعنی در همه کشورها و فرهنگ ها به وجه انکار ناپذیری وجود دارد و چون در روزگار ما کاهش نیافته است ، لذا تفکر جهانی را نیز برانگیخته است .

بررسی عوامل مؤثر بر سرقت

بزهکاری نوجوانان بر حسب نوع فعل، گونه های مختلفی می پذیرد که عبارت اند از: الف - بزهکاری بر علیه اشخاص عادی بر اساس فرهنگ و قانون برای خود انتخاب کرده اند؛ ب - بر علیه مالکیت و دارایی دیگران؛ ج - بزهکاری بر علیه نظم عمومی و سلامت افراد جامعه، (فرجاد، ۱۳۷۱: ۱۷۰).

از سوی دیگر بزهکاری در صور اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی نمودار می شود. در واقع صور اقتصادی بزهکاری نوجوانان در عرصه بزه بر ضد اموال (سرقت، خرابکاری، خسارات مالی) جلوه می کند و صور سیاسی آن در حیطه بزه بر ضد نظم عمومی (اعتیاد^۱ به مواد مخدر، گدایی^۲، ولگردی) تبلور می یابد؛ در حالی که صور اجتماعی بزه بر ضد اشخاص (اعمال منافی عفت، ایراد ضرب و جرح عمدی) بوده و صور فرهنگی آن در حوزه بزه های منکراتی (بدحجابی، موسیقی مبتذل) بروز می نماید (محمدی اصل، ۱۳۸۵: ۵۹).

سرقت از دیدگاه های مختلف:

تکرار جرم در جرم شناسی شامل ۵ دسته طبقه بندی شده است، که به تعریف هر یک خواهیم پرداخت.

۱- تکرار جرم طبیعی

۲- تکرار جرم اجتماعی

۳- تکرار جرم قانونی

۴- تکرار جرم پس از خروج از زندان

۵- تکرار جرم با تجری

۱- تکرار جرم طبیعی: مفهوم حقوقی تعدد جرم است که بدون هیچگونه سابقه محکومیتی یک رشته اعمال مجرمانه اعم از مشابه و غیر مشابه از شخص سر می زند.

۲- تکرار جرم اجتماعی: یعنی ارتکاب عمل مجرمانه با داشتن یک پیشینه محکومیت کیفری است.

۳- تکرار جرم قانونی: آن طور که در دو ماده ۲۴ و ۲۵ قانون مجازات عمومی مصوب خرداد ماه ۱۳۵۲ تصویب شد. اولاً مستلزم وجود سابقه محکومیت کیفری است. ثانیاً از تاریخ قطع شدن محکومیت پیشین تا ارتکاب جرم مجدد زمانی بیش از زمان کیفر یا مدت مربوط به اعاده حیثیت نگذشته باشد و بعلاوه شامل تکرار جرم عام و خاص می شود.

لازم به ذکر می باشد تکرار جرم اجتماعی با تکرار جرم قانونی دارای عناصر مشترک «محکومیت قطعی» می باشند. ولی وجه افتراق این دو در این است که تکرار جرم اجتماعی ممکن است جرم قانونی پس از اعاده حیثیت یا مرور زمان کیفری بروز کند.

۴- تکرار جرم پس از خروج از زندان: به مواردی اطلاق می شود که علاوه بر وجود سابقه محکومیت مجرم مدتی زندانی بوده ولی مجدداً دست به اعمال مجرمانه زده است.

۵- تکرار جرم با تجری: به عمل مجرمانه تبهکاران اطلاق می شود که چندین سابقه محکومیت داشته باشند (کی نیا، ۱۳۵۷: ۱۵۴).

سرقت از دیدگاه جرم شناسان:

سرقت عبارتست از ربودن مال غیر به قصد تملک.

سرقت یا ربودن مال غیر به قصد تملک رایج ترین جرمی است که در هر کشور و در هر منطقه اتفاق می افتد. سارقان ولخرج بوده و اشیای مسروقه را به نازلترین قیمت به فروش می رسانند. بطور کلی سرقت به دو نوع انجام می گیرد:

۱- سرقت ساده؛ که سارق بدون توسل به زور، شیئی را می رباید.